

Intensitas Adjektifa Warna sajrone Basa Jawa

Shinta Putri Anggraeni

Jurusan S1 Pendidikan Bahasa dan Sastra Daerah, Fakultas Bahasa dan Seni, Universitas Negeri Surabaya
shintaanggraeni@mhs.unesa.ac.id

Drs. Surana, S.S., M.Hum.

Dosen S1 Pendidikan Bahasa dan Sastra Daerah, Fakultas Bahasa dan Seni, Universitas Negeri Surabaya

Abstrak

Makna intensional iki minangka salah sawijine makna kang ngrembug ngenani samubarang kang dibangetake utawa bisa diwastani yen makna intensional kuwi makna sing mbangetake. Makna intensional iki bisa diperang dadi akeh perangan, kayata ngenani bab warna, rasa, bentuk, ukuran, lan watak. Salah sawijine perangan kasebut yaiku ngenani bab warna. Warna iki nduweni pangerten coraking rupa. Tembung warna ing basa Jawa iki ana putih, ireng, abang, biru, kuning, lan ijo. Saben-saben warna kuwi nduweni sipat lan tingkatan kang rena-rene. Tembung sipat iki disebut adjektiva, dene tingkatan disebut intensitas. Intensitas uga bisa diarani tingkatan kang luwih utawa mbangetake. Underan Panliteniki 1) Apa wae jinise intensitas adjektiva warna adhedhasar warna dhasare ing Basa Jawa?; 2) Apa jinise makna intensitas adjektiva warna adhedhasar leksikotaktis ing Basa Jawa? 3) Apa jinise makna intensitas adjektiva warna adhedhasar fonotaktis ing Basa Jawa?. Ancase Panliten 1) Ngandharake jinise adhedhasar wujud intensitas adjektiva warna ing Basa Jawa; 2) Ngandharake owah-owahane teges intensitas adjektiva warna ing Basa Jawa. Teori sing digunakake ing panliten iki yaiku semantic makna intensional, intensitas, adjektiva, lan warna. Dhatane panliten iki yaiku cecaturan utawa tulisan kang ngemu makna adjektiva warna. Tatacarane njlentrehake dhata kanthi cara nylarasake karo teori sing ana, lan dhiskusi karo kanca, pembimbing, lan liya-liyane. Asile panliten iki yaiku perangan intensitas adjektiva warna adhedhasar warna dhasar yaiku ana lima : 1) Netral, 2) Negatif, 3) Positif, 4) Superlatif, 5) Eksesif. Asil keloro yaiku perangan intensitas adjektiva warna adhedhasar wujud ana loro, intensitas adjektiva warna leksikotaktis lan fonotaktis.

Tembung wigati : warna, abang, biru, putih, ijo, kuning, soklat, ireng

PURWAKA

Landhesane Panliten

Makna intensional iki minangka salah sawijine makna kang ngrembug ngenani samubarang kang dibangetake utawa bisa diwastani yen makna intensional kuwi makna sing mbangetake. Makna intensional iki bisa diperang dadi akeh perangan, kayata ngenani bab warna, rasa, bentuk, ukuran, lan watak. Salah sawijine perangan kasebut yaiku ngenani bab warna. Warna iki nduweni pangerten coraking rupa. Tembung warna ing basa Jawa iki ana putih, ireng, abang, biru, kuning, lan ijo. Saben-saben warna kuwi nduweni sipat lan tingkatan kang rena-rene. Tembung sipat iki disebut adjektiva, dene tingkatan disebut intensitas. Intensitas uga bisa diarani tingkatan kang luwih utawa mbangetake.

Adjektiva iki nduweni status mandiri nanging uga ana kang nyatakake yen adjektiva minangka kategori sangisore verbal (Arifin, 1990:6). Saka segi morfologi, tembung adjektiva iki akeh diturunake saka nomina lan verba. Ciri adjektiva nalika dideleng saka fungsine ing ukara yaiku minangka wasesa. dene dideleng saka semantik, adjektiva nyatakake kualitas.

Adjektiva yaiku tembung kang dianggo nuduhake nomina. Nomina iki tembung minangka satuan leksikal kanggo nuduhake pawongan, panggonan, samubarang, pristiwa, pangalaman, lan gagasan. Bentuk nomina iki bisa kawujud saka komposisi kang ngandhut afiksasi. Mligine kang dianggo kanggo adjektiva warna iki yaiku afiksasi prefik lan pangowahan tetembungan utawa fonetik (Rusidy, 1985). Pengowahan fonetik ing adjektiva iki kabangun saka huruf vokal1 dadi vokal2, ing ngendi vokal2 kasebut vokal kang lumrahe nduweni posisi artikulasi kang luwih ndhuwur.

Saka teori ing kang wis dijlentrehake ing ndhuwur kuwi, kita bisa mangerteni sacara lumrah ngenani makna intensional lan intensitas sarta adjektiva. Teori kuwi nyengkuyung karo topik kang bakal dibabar ing kene.

Saka andharan ing ndhuwur, mangka dianakake panlitenan kanthi irah-irahan “Intensitas Adjektifa Warna ing Basa Jawa” kanggo ngandharake intensitas utawa tingkatan kang nandhakake makna luwih utawa mbangetake tembung adjektiva warna ing basa Jawa.

Punjere lan Undere Panliten

Adhedhasar landhesan panliten ing ndhuwur, punjere panliten iki yaiku Intensitas Adjektiva Warna ing Basa Jawa adhedhasar wujud.

- 1) Apa wae jinis intensitas adjektiva warna adhedhasar warna dhasare Basa Jawa?
- 2) Apa jinise makna intensitas adjektiva warna adhedhasar leksikotaktis ing Basa Jawa?
- 3) Apa jinise makna intensitas adjektiva warna adhedhasar fonotaktis ing Basa Jawa?

Tujuwan Panliten

Tujuwan umum panliten iki yaiku ngandharake lan njlentrehake :

- 1) Ngandharake jinise adhedhasar wujud intensitas adjektiva warna ing Basa Jawa; lan
- 2) Ngandharake owah-owahane teges intensitas adjektiva warna ing Basa Jawa.

Paedahe Panliten

- 1) Panliten iki diajab bisa awèh sumbangan ing jagade ilmu basa kang mligine sesambungan karo analisis intensitas adjektiva warna ing basa Jawa.
- 2) Panliten iki bisa dadi bahan ajar ing panggula wentah basa Jawa supaya bisa luwih ngreti intensitas adjektiva warna.
- 3) Bisa mangerteni jinis lan teges intensitas adjektiva warna sajrone Basa Jawa.

Watesane Tetembungan

Panjlentreh tetembungan kang digunakake sajrone panliten iki diandharake ing ngisor iki.

- 1) Makna intensional iki minangka salah sawijine makna kang ngrembug ngenani samubarang kang dibangetake utawa bisa diwastani yen makna intensional kuwi makna sing mbangetake. Makna iki uga luwih nengenake maksud pamicara (Harimurti, 1982).
- 2) Adjektiva warna ing basa Jawa: adjektiva kuwi tetembungan kang dianggo nunjukake sipat nomina (Rusydi, 1985). Sipat warna ing basa Jawa iki ora sithik. Berlyn lan Kay mbabarake yen ing donya iki jumlah warna kuwi ora padha, mligine ing basa Jawa warna kuwi diperang dadi loro yaiku warna dhasar lan warna liya (Arifin, 1990).
- 3) Afiksasi (prefik lan pengowahan tetembungan) : Prefik yaiku tambahan huruf sangarepe tembung, dene pengowahan tetembungan iki njlentrehake yen tembung1 owah dadi tembung2 ing ngendi tembung2 lumrahe posisi artikulasi luwih dhuwur (Rusydi, 1985).
- 4) Intensitas adjektiva warna ing basa Jawa iki njlentrehake ngenani tingkatan sipat warna kanthi tambahan huruf utawa kanthi pengowahan tetembungane.

TINTINGAN KAPUSTAKAN

Konsep-Konsep ing Panliten iki

Konsep-konsep ing panliten iki ana loro, yaiku konsep ngenani jeneng lan konsep-konsep ngenani

sesambungan sintagmatik. Konsep-konsep kasebut diandharake luwih cetha ing ngisor iki.

1. Intensitas

Makna intensional kalebu makna leksikal amarga ora ana proses gramatikal (Verhaar, 1999:388). Makna intensional yaiku makna kang nekanake maksud saka pambicara lan nduweni sipat subjektif. Pangerten liyane yaiku makna intensional kuwi nduweni teges mbangetake samubarang. Bisa diartekake uga yen makna intensional kuwi makna kang lair saka pamikire pamicara sing nekanake samubarang utawa tembung sing mbangetake.

2. Intensitas

Miturut pangerten ing Kamus Besar Basa Indonesia, intensitas yaiku tingkatan. Ing kene intensitas uga bisa dingerteni tingkatan kang luwih. Dadi intensitas iki bisa njlentrehake samubrang kang dibangetake utawa nduweni makna luwih.

3. Warna

Kabeh basa ing donya iki nggunakake warna. Nanging ora mesthi warna ing donya iki padha. Berlyn lan Kay (Arifin, 1990) mbandhingake warna saka satus negara mligine warna dhasar. Saka perbandingan kuwi mau, basa Jawa kalebu kategori. Sacara lumrahe, tembung ngenani warna ing basa Jawa diperang dadi warna dhasar lan warna liyane.

Adjektiva kang nyatakake warna dhasar yaiku tembung-tembung kang nduweni kategori adjektiva kang nyatakake warna baku lan warna pokok. Ing basa Jawa ana nem tembung kang nyatakake warna dhasar yaiku abang, ireng, putih, biru, kuning, lan ijo (Arifin, 1990:11).

a. Perangane Adjektiva Warna

Sacara umum, tembung ngenani warna iku bisa dibedakake dadi tembung sing nerangake “warna dhasar” lan tembung sing nerangake “warna sing liya”. Tembung warna dhasar lan warna sing liya iku bakal diperang dadi subtipenya :

b. Adjektiva sing Nerangake Warna Dhasar

Sajrone basa Jawa ana enem tembung sing nerangake warna dhasar, yaiku (1) abang utawa abrit “merah”, (2) ireng utawa cemeng “hitam”, (3) putih utawa pethak “putih”, (4) biru “biru”, (5) kuning, (6) ijo utawa ijem “hijau”.

4. Afiksasi

Afiks yaiku morfem terikat kang ditambahake ing morfem dhasar utawa akare. Afiksasi kuwi bisa dingerteni proses ditambahake utawa diimbuhi morfem menyang morfem dhasar. Afiksasi iki diperang dadi prefik (awalan), sufik (seselan), lan panambang. Ing kene mengko bakale dijlentrehake ngenani adjektiva warna kang oleh awalan utawa prefik lan pengowahan tembung utawa fonetik (Rusydi, 1985).

Teori kanggo Panliten Iki

Teori-teori kang kababar ing bab kajian teori, dadi punjer landhesan teori panliten iki. Sejatine pancen ora kabeh teori ing ndhuwur dicakake lan ditrepake kanggo ngolah dhata lan ngasilake dudutan. Teori kang ditrepake

yaiku teori-teori kang dianggep panliti paling trep karo bab kang dirembug sajrone panliten iki.

Teori kang trep kanggo nganalisis panliten iki yaiku nganggo analisis intensitas. Saka kuwi mengko bakal dijlentrehake ngenani adjektiva warna kang ana ing basa Jawa supaya bisa diperang miturut warna lan intensitas utawa tingkatan warna kuwi. Analisis nganggo teori intensitas iki mengko bakal babar sipat warna cundhuk karo tingkatane. Kang dikarepake saka teori kuwi mengko supaya bisa babar warna kanthi mbangetake utawa nduweni pangerten luwih.

TATACARANE PANLITEN

Titikane Panliten

Panliten kang bakal diandharake ing kene diperang dadi loro, yaiku ngenani jinise panliten lan sipate panliten. Supaya luwih gamblang, bisa dideleng andharan ing ngisor iki.

1. Jinise Panliten

Jinis panliten kang digawe ing panliten iki yaiku lingusitik dheskriptif. Linguistik dheskriptif iku luwih nggatekake wedharane panliti lan pamawase panliti kanthi apa anane, dadi dudu wilayahae linguistik kanggo medharake lan nemtokake endi kang bener lan endi kang ora bener. Andharan kasebut laras karo panemune Djajasudarma (2010:16) lan Verhaar (1978). Diarani jinis panliten linguistik dheskriptif jalaran sajrone panliten iki ngandharake lan njlentrehake ngenani adjektiva warna ing basa Jawa saka intensitas utawa tingkatane..

2. Sipate Panliten

Panliten iki asipat linguistik sinkronik. Bab iki salaras karo pamawase Chaer (2007:14-15) ngandharake yen sipate panliten linguistik ana loro yaiku linguistik sinkronik lan diakronik. Linguistik sinkronik yaiku panliten linguistik kang ngandharake ngenani basa ing wektu kang winates (sawektu), dene linguistik diakronik yaiku panliten linguistik kang ngandharake basa ing wektu kang ora winates utawa ora sawektu (wektu siji lan wektu liyane).

Dhata lan Sumber Dhata Panliten

Sumber dhata yaiku subjek panliten saka ngendi dhata kasebut antuk utawa digoleki. Sumber dhata kanggo panliten iki yaiku cecaturan lisan/tulisan lan majalah (medhia cithak). Saliyane iku diperlokake sawijine buku kang ngemot adjektiva warna yaiku Tipe-Tipe Semantik Adjektiva Bahasa Jawa. Sajrone buku kasebut dijlentrehake ngenani intensitas warna ing basa Jawa sacara umum. Mengko panliten iki bakal luwih spesifik kanggo babar intensitas adjektiva warna ing basa Jawa.

Dhata yaiku alat kanggo nerangake pikiran, lan mujudake sumber informasi kang dikumpulake dening panliti. Dhata ing panliten iki yaiku cecaturan utawa tulisan kang ngemu makna adjektiva warna. Panliti iki mengko bakal ngumpulake lan merang data saka buku-buku, lan sumber dhata liyane kang bisa ndhukung. Ing kene mengko ora mung merang dhata nanging bakal babar siji-siji ngenani dhata kang digoleki.

Instrumen Panliten

Instrumen panliten yaiku sarana utawa piranti kang digunakake nalika ngumpulake lan ngolah dhata panliten. Instrumen ing panliten iki ana loro yaiku instrumen utama lan instrumen pandukung.

Instrumen utama yaiku narasumber sing mangerteni ngenani intensitas warna, dene instrumen pandukung ing panliten iki yaiku arupa buku-buku ngenani linguistik, warna, intensitas adjektiva warna, lan buku-buku liyane kang bisa nyengkuyung panliten.

Tatacarane Panliten

Urut-urutane tatacarane panliten iki yaiku, nggunakake telung tata cara panliten yaiku (1) nglumpukake dhata, (2) njlentrehake dhata, lan (3) nyuguhake jlentrehane dhata. Saben-saben tata cara mau nduweni metodhe lan teknik kang beda. Metodhe lan teknik kasebut diandharake ing ngisor iki.

1. Tatacara Nglumpukake Dhata

Tata cara kanggo nglumpukake dhata ing panliten iki yaiku nggunakake metodhe wicara (cakap) lan semak. Metodhe wicara yaiku kanthi wawancara karo warga Perguruan Pamulangan Ilmu Sejati ing Surabaya (takon marang sing mejang [wakil guru] lan takon sing diwejang [murid]). Cara kasebut laras karo andharane Mahsun, (2014:92) menawa metodhe wicara yaiku kanthi cara cecaturan. Dene metodhe semak yaiku kanthi cara observasi carane mejang lan isi wejangan (cara kasebut laras karo andharane Sudaryanto [2015:203] menawa metodhe semak bisa dipadhakake karo metodhe observasi). Metodhe semak yaiku cara sing digunakake kanggo nggolek dhata kanthi nyemak panganggone basa. Tetembungan nyemak ing kene ora mung nyambung karo panganggone basa kanthi lesan, nanging uga panganggone basa kanthi tulis (delengen Mahsun, 2014:92 lan Nadar, 2009:108).

Sudaryanto (2015:203-211) mrinci metodhe semak dadi lima, yaiku teknik sadhap, simak libat cakap (SLC), simak bebas libat cakap (SBLC), teknik rekam, lan teknik cathet. Dene metodhe wicara (cakap) ana papat, yaiku teknik pancing, teknik cakap semuka (TCS), teknik cakap taksemuka (TCTS), teknik rekam, lan teknik cathet. Sing dianggo ing panliten iki yaiku nggabungake kekarone, antarane metodhe semak lan wicara.

Teknik sadhap, yaiku kanthi cara nyadhap (njupuk kanthi ndhelik) panganggone basa. Sudaryanto ngarani teknik iki minangka teknik dhasar amarga teknik sabanjure anggone njupuk dhata kanthi cara nyadhap, langsung utawa ora. Upamane nalika wawancara karo salah sijine warga Ilmu Sejati, kanthi ora dingerteni dening informan kasebut, panliti nyadhap panganggone basane panutur nganggo piranti rekam (HP) lan didadekake dhata panliten. Teknik wawancara, panliti saliyané nyemak uga melu cecaturan kanthi cara langsung.

2. Tatacara Njlentrehake Dhata

Kanggo ngolah dhata supaya ngasilake asil panliten kang rinci lan jangkep, panulis ngandharake kanthi tahap-tahap ing ngisor iki:

- 1) Tahap ngumpulake dhata
Dhata dikumpulake dadi siji, supaya luwih gampang merang dhata.
- 2) Tahap pamerangan
Dhata diperang lan dipilah-pilah cundhuk lan gegayutan karo dhata (warna) sing dibutuhake..

3. Tatacara Nyuguhake Asil Panjlentrehe Dhata

Tata cara nyuguhake dhata iki minangka upaya panliti anggone menehi asil analisis mligine perangan-perangan dhata lan panjlentrehane supaya bisa cetha pigunane. Tahap-tahape bisa dideleng ing ngisor iki:

1) Tahap nganalisis dhata

Dhata dianalisis cundhuk karo pangertene lan maknane adhedhasar underan panliten lan cundhuk karo teori kang digunakake. Saka pangertene dhata kasebut bisa kababar intensitas utawa tingkatan adjektiva warna kasebut lan bisa dideleng pigunane.

2) Tahap nggawe dudutan

Dudutan iki yaiku asil akhir saka sakabehe langkah-langkah panlitenan. Kanthi anane kagiyatan iki dipikolehi garis gedhe saka sakabehe kagiyatan panlitenan kang wis ditindakake.

ANDHARAN LAN ASILE PANLITEN

1. Jinise Intensitas Adjektiva Warna Adhedhasar Warna Dhasar

a. Jinise Intensitas Adjektiva Warna Adhedhasar Warna Dhasar Netral

No.	Intensitas netral
1.	Abang
2.	Ijo
3.	Putih
4.	Kuning
5.	Ireng
6.	Biru
7.	Soklat

(1)

A: Nda. Nduwe spidhol abang? Nyilih ndang!

B: sik mbak njajal tak golekan

Dhata (1) nuduhake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung abang ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektiva warna netral. Sebab saka runtutane katrangan saka panutur utama, ora nuduhake kanthi spesifik warna abang apa sing dikarepake. Mula bisa ditegesi tembung abang ing dhata (1) iku kagolong golongan intensitas adjektiva warna netra. Mula saupama mitra tutur iku milih spidhol abang apa sing kudu dijupuk, kira-kirane spidhol sing werna abange iku werna sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Iki bisa dadi beda yen saupama ibu nuturake “Nda, nduwe spidhol abang nom?”, ing kene abang nom, wis ora bisa digolongake golongan intensitas adjektiva netral

amerga kawuwuhan tembung nom, sing nyatakake golongan warna liya. Abang nom dianggep wis owah saka warna abang netral.

(2)

A: Bu Diyah sumerep dhafar jam pelajaran?

B: Neng map abang nek ra kliru Bu!

Dhata (2) nuduhake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung abang ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektiva warna netral. Sebab saka runtutane katrangan saka panutur utama, ora nuduhake kanthi spesifik warna abang apa sing dikarepake. Mula bisa ditegesi tembung abang ing dhata (3) iku kagolong golongan intensitas adjektiva warna netral. Mula saupama mitra tutur iku nuduhake map abang apa sing kudu dijupuk, kira-kirane map sing werna abange iku werna sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Iki bisa dadi beda yen saupama Bu Diyah nuturake “Neng map abang tuwa nek ra kliru Bu!”, ing kene abang tuwa, wis ora bisa digolongake golongan intensitas adjektiva netral amerga kawuwuhan tembung tuwa, sing nyatakake golongan warna liya. Abang tuwa dianggep wis owah saka warna abang netral.

(3)

A: Heh! Iki flashdiskmu sing endi?

B: Sing abang rud!

Dhata (3) nuduhake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung abang ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektiva warna netral. Sebab saka runtutane katrangan saka panutur utama, ora nuduhake kanthi spesifik warna abang apa sing dikarepake. Mula bisa ditegesi tembung abang ing dhata (3) iku kagolong golongan intensitas adjektiva warna netral. Mula saupama mitra tutur iku nuduhake flashdisk abang apa sing kudu dijupuk, kira-kirane flashdisk sing werna abange iku werna sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Iki bisa dadi beda yen saupama mitra tutur nuturake “Sing abang nom Rud!”, ing kene abang nom, wis ora bisa digolongake golongan intensitas adjektiva netral amerga kawuwuhan tembung nom, sing nyatakake golongan warna liya. Abang nom dianggep wis owah saka warna abang netral.

(4)

A: Mbak jupukna serbet ijo neng pawon

B: nggih Buk

Dhata (4) nuduhake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung ijo ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektiva warna netral. Sebab saka runtutane katrangan saka panutur utama, ora nuduhake kanthi spesifik warna ijo apa sing dikarepake. Mula bisa ditegesi tembung ijo ing dhata (4) iku kagolong golongan intensitas adjektiva warna netral. Mula saupama panutur iku nuduhake serbet ijo apa sing kudu dijupuk, kira-kirane serbet sing werna ijone iku werna sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Iki bisa dadi beda yen saupama panutur nuturake “Mbak jupukna serbet ijo pupus neng pawon!”, ing kene ijo pupus, wis ora bisa digolongake golongan intensitas adjektiva netral amerga kawuwuhan tembung pupus, sing

nyatakake golongan warna liya. Ijo pupus dianggep wis owah saka warna ijo netral.

(5)

A: Pak seragam olahragane sing anyar sidane warna apa?

B: antara biru nek ra ijo Bu. Merga sing ready stok mung iku.

Dhata (5) nuduhake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung ijo ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektifa warna netral. Sebab saka runtutane katrangan saka panutur utama, ora nuduhake kanthi spesifik warna ijo apa sing dikarepake. Mula bisa ditegesi tembung ijo ing dhata (5) iku kagolong golongan intensitas adjektifa warna netral. Mula saupama panutur iku nuduhake seragam olahraga ijo apa sing kudu dijupuk, kira-kirane seragam olahraga sing warna ijone iku warna sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Iki bisa dadi beda yen saupama panutur nuturake “antara biru nek ra ijo nom Bu. Merga sing ready stok mung iku.”, ing kene ijo nom, wis ora bisa digolongake golongan intensitas adjektifa warna netral amarga kawuwuhan tembung nom, sing nyatakake golongan warna liya. Ijo nom dianggep wis owah saka warna ijo netral.

(6)

A: Bu! Kostum drum band sing putih apa wis dilaundry?

B: durung Bu. Iki mengko tak kon njupuk tukang.

Dhata (6) nuduhake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung putih ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektifa warna netral. Sebab saka runtutane katrangan saka panutur utama, ora nuduhake kanthi spesifik warna putih apa sing dikarepake. Mula bisa ditegesi tembung putih ing dhata (6) iku kagolong golongan intensitas adjektifa warna netral. Mula saupama panutur iku nuduhake kostum drum band putih apa sing kudu dijupuk, kira-kirane kostum drum band sing warna putih iku warna sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Iki bisa dadi beda yen saupama panutur nuturake “Bu! Kostum drum band sing putih puyeh apa wis dilaundry?”, ing kene putih puyeh, wis ora bisa digolongake golongan intensitas adjektifa warna netral amarga kawuwuhan tembung puyeh, sing nyatakake golongan warna liya. Putih puyeh dianggep wis owah saka warna putih netral.

(7)

A: Mbak Sin! Ngerti kaosku kuning ra?

B: ya mbuh! Mulakna bar nganggo klambi dihanger!

Dhata (7) nuduhake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung kuning ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektifa warna netral. Sebab saka runtutane katrangan saka panutur utama, ora nuduhake kanthi spesifik warna kuning apa sing dikarepake. Mula bisa ditegesi tembung kuning ing dhata (7) iku kagolong golongan intensitas adjektifa warna netral. Mula saupama panutur iku nuduhake kaos kuning apa sing digoleki, kira-kirane kaos sing warna kuning iku warna sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Iki bisa dadi beda yen saupama panutur nuturake “Mbak Sin! Ngerti kaosku kuning nom ra??”, ing kene

kuning nom, wis ora bisa digolongake golongan intensitas adjektifa warna netral amarga kawuwuhan tembung nom, sing nyatakake golongan warna liya. Kuning nom dianggep wis owah saka warna kuning netral.

(8)

A: dhik! Iki sing isine sampo sing endi?

B: ingkang botol kuning Buk!

Dhata (8) nuduhake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung kuning ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektifa warna netral. Sebab saka runtutane katrangan saka panutur utama, ora nuduhake kanthi spesifik warna kuning apa sing dikarepake. Mula bisa ditegesi tembung kuning ing dhata (8) iku kagolong golongan intensitas adjektifa warna netral. Mula saupama panutur iku nuduhake botol kuning apa sing digoleki, kira-kirane botol sing warna kuning iku warna sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Iki bisa dadi beda yen saupama mitra tutur nuturake “ingkang botol kuning puyeh Buk!”, ing kene kuning puyeh, wis ora bisa digolongake golongan intensitas adjektifa warna netral amarga kawuwuhan tembung nom, sing nyatakake golongan warna liya. Kuning puyeh dianggep wis owah saka warna kuning netral.

(9)

A: Pak Har. Wingi wis kulakan map kuning durung. Sesuk nggo PPDB hlo!

B: sampun kok Bu!

Dhata (9) nuduhake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung kuning ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektifa warna netral. Sebab saka runtutane katrangan saka panutur utama, ora nuduhake kanthi spesifik warna kuning apa sing dikarepake. Mula bisa ditegesi tembung kuning ing dhata (9) iku kagolong golongan intensitas adjektifa warna netral. Mula saupama panutur iku nuduhake botol kuning apa sing digoleki, kira-kirane botol sing warna kuning iku warna sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Iki bisa dadi beda yen saupama mitra tutur nuturake “ingkang botol kuning puyeh Buk!”, ing kene kuning puyeh, wis ora bisa digolongake golongan intensitas adjektifa warna netral amarga kawuwuhan tembung nom, sing nyatakake golongan warna liya. Kuning puyeh dianggep wis owah saka warna kuning netral.

(10)

A: nyilih koreke yof!

B: iki.

B: byuh korek kok ya kuning

A: ya bene ta nyilih, rewel.

Dhata (10) nuduhake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung kuning ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektifa warna netral. Sebab saka runtutane katrangan saka panutur utama, ora nuduhake kanthi spesifik warna kuning apa sing dikarepake. Mula bisa ditegesi tembung kuning ing dhata (10) iku kagolong golongan intensitas adjektifa warna netral. Mula saupama panutur iku nuduhake korek kuning apa sing digoleki, kira-kirane korek sing warna kuning iku warna sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Iki bisa dadi beda yen saupama mitra tutur nuturake “byuh korek kok ya kuning nom”, ing kene kuning, wis ora bisa digolongake golongan intensitas adjektifa warna netral.

amerga kawuwuhan tembung nom, sing nyatakake golongan warna liya. Kuning puyeh dianggep wis owah saka warna kuning netral.

b. Jinise Intensitas Adjektiva Warna Adhedhasar Warna Dhasar Negatif

No.	Intensional	
	Negatif 1	Negatif 2
1	rada abang	abang nom
2	rada ijo	ijo nom
3	rada putih	putih nom
4	rada kuning	kuning nom
5	rada ireng	ireng nom
6	rada biru	biru nom
7	Rada soklat	soklat nom

(18)

A: "Mbak, sampeyan kae rak duwe krudhung abang nom, ta? Aku nyilih ya.

B: "Oh, iya. Sik takjupuke."

Dhata (18) nuduhake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung abang nom ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektiva warna negatif. Sebab saka runtutane katrangan saka panutur A, nuduhake kanthi spesifik warna abang apa sing dikarepake. Mula bisa ditegesi tembung abang ing dhata (18) iku kagolong golongan intensitas adjektiva warna negatif. Mula saupama mitra tutur iku milih krudhung abang apa sing kudu dijupuk, kira-kirane krudhung sing warna abang nom iku warna sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Iki bisa dadi beda yen saupama panutur A nuturake "rak duwe krudhung abang ta?", ing kene abang nom, wis ora bisa digolongake golongan intensitas adjektiva netral amerga kawuwuhan tembung nom, sing nyatakake golongan warna liya. Jalaran abang nom dianggep wis owah saka warna abang netral.

(19)

A: "Man, awakmu duwe kaos warna ijo nom?"

B: "Mboten gadhah. Badhe damel napa Pakdhe?"

A: "Alah, iki lo. Sesok ana acara penilaian adiwiyata, kaosku ijo nom embuh ketlisut neng ndi."

Dhata (19) nuduhake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung ijo nom ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektiva warna negatif. Sebab saka runtutane katrangan saka A, nuduhake kanthi spesifik warna ijo apa sing dikarepake. Mula bisa ditegesi

tembung ijo ing dhata (19) iku kagolong golongan intensitas adjektiva warna negatif. Mula saupama mitra tutur iku mahami kaos ijo apa sing ditakonake, kira-kirane kaos sing warna ijo nom iku warna sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Iki bisa dadi beda yen saupama panutur A nuturake "duwe kaos warna ijo?", ing kene ijo nom, wis ora bisa digolongake golongan intensitas adjektiva netral amerga kawuwuhan tembung nom, sing nyatakake golongan warna liya. Jalaran ijo nom dianggep wis owah saka warna ijo netral.

(20)

A: "Jare Pak RT, umbul-umbule sing anyar wis dadi. Rupane apa?"

B: "Kuning nom. Sesok dijupuk Yunalik jare."

Dhata (20) nuduhake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung kuning nom ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektiva warna negatif. Sebab saka runtutane katrangan saka panutur B, nuduhake kanthi spesifik warna kuning apa sing disebutake. Mula bisa ditegesi tembung kuning ing dhata (20) iku kagolong golongan intensitas adjektiva warna negatif. Mula saupama mitra tutur iku mahami umbul-umbul kuning apa sing disebutake, kira-kirane umbul-umbul sing warna kuning nom iku warna sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Iki bisa dadi beda yen saupama panutur B nuturake "umbul-umbul warna kuning.", ing kene kuning nom, wis ora bisa digolongake golongan intensitas adjektiva netral amerga kawuwuhan tembung nom, sing nyatakake golongan warna liya. Jalaran kuning nom dianggep wis owah saka warna kuning netral.

(21)

A: "Werna lukisan iki kudune nganggo biru nom. Yen nganggo warna iki malah kenemenen birune."

B: "Oh iya ya. Wadhuh, piye iki terusan? Mosok aku kudu nglukis maneh?"

Dhata (21) nuduhake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung biru nom ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektiva warna negatif. Sebab saka runtutane katrangan saka panutur A, nuduhake kanthi spesifik warna biru apa sing dikarepake. Mula bisa ditegesi tembung biru ing dhata (21) iku kagolong golongan intensitas adjektiva warna negatif. Mula saupama mitra tutur iku mahami kaos biru apa sing dikarepake, kira-kirane warna biru nom iku warna sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Iki bisa dadi beda yen saupama panutur A nuturake "lukisan iki kudune warna biru.", ing kene biru nom, wis ora bisa digolongake golongan intensitas adjektiva netral amerga kawuwuhan tembung nom, sing nyatakake golongan warna liya. Jalaran biru nom dianggep wis owah saka warna biru netral.

(22)

A: "Bu, krudhunge sida warna apa iki sragame?"

B: "Wingi ibu-ibu sepakat nganggo soklat nom, Bu."

Dhata (22) nuduhake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung soklat nom ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektiva warna negatif. Sebab saka runtutane katrangan saka panutur B,

nuduhake kanthi spesifik warna soklat apa sing dikarepake. Mula bisa ditegesi tembung ijo ing dhata (22) iku kagolong golongan intensitas adjektiva warna negatif. Mula saupama mitra tutur iku mahami krudhung soklat apa sing disebutake, kira-kirane krudhung sing warna soklat nom iku warna sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Iki bisa dadi beda yen saupama ibu nuturake “krudhung warna soklat”, ing kene soklat nom, wis ora bisa digolongake golongan intensitas adjektiva netral amarga kawuwuhan tembung nom, sing nyatakake golongan warna liya. Jalaran soklat nom dianggep wis owah saka warna soklat netral.

(23)

A: “*Iki pipine digawe rada abang wae, ben ketok luwih kereng paesane.*”

B: “*Inggih, Mbah.*”

Dhata (23) nuduhake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung rada abang ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektiva warna negatif. Sebab saka runtutane katrangan saka panutur A, nuduhake kanthi spesifik warna abang apa sing dikarepake. Mula bisa ditegesi tembung abang ing dhata (23) iku kagolong golongan intensitas adjektiva warna negatif. Mula saupama mitra tutur iku mahami warna abang apa sing dikarepake, kira-kirane paesan sing warna rada abang iku warna sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Iki bisa dadi beda yen saupama panutur A nuturake “pipine digawe abang wae”, ing kene rada abang, wis ora bisa digolongake golongan intensitas adjektiva netral amarga kawuwuhan tembung rada, sing nyatakake golongan warna liya. Jalaran rada abang dianggep wis owah saka warna abang netral.

(24)

A: “*Gedhange wis rada kuning lo, Mbak. Iku gak wis kenek dipangan ta?*”

B: “*Sing durung, Mbak. Sesok menawa wis.*”

Dhata (24) nuduhake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung rada kuning ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektiva warna negatif. Sebab saka runtutane katrangan saka panutur A, nuduhake kanthi spesifik warna kuning apa sing dikarepake. Mula bisa ditegesi tembung kuning ing dhata (24) iku kagolong golongan intensitas adjektiva warna negatif. Mula saupama mitra tutur iku mahami warna kuning apa sing disebutake, kira-kirane warna rada kuning iku warna sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Iki bisa dadi beda yen saupama panutur A nuturake “gedhange wis kuning”, ing kene rada kuning, wis ora bisa digolongake golongan intensitas adjektiva netral amarga kawuwuhan tembung rada, sing nyatakake golongan warna liya. Jalaran rada kuning dianggep wis owah saka warna kuning netral.

(25)

A: “*Mas, turu neng ndhuwur meja puwenak ya iki.*”

B: “*Iya penak. Ning ngati ati, jaketmu rupane malih rada ireng iku mengko. Iku meja bekas nggo nyeleh ompreng.*”

Dhata (25) nuduhake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung rada ireng ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektiva warna negatif. Sebab saka runtutane katrangan saka panutur B, nuduhake kanthi spesifik warna ireng apa sing dikarepake. Mula bisa ditegesi tembung ijo ing dhata (25) iku kagolong golongan intensitas adjektiva warna negatif. Mula saupama mitra tutur iku mahami jaket ireng kepriye sing dikarepake, kira-kirane jaket sing warna rada ireng iku warna sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Iki bisa dadi beda yen saupama ibu nuturake “jaketmu rupane malih ireng”, ing kene rada ireng wis ora bisa digolongake golongan intensitas adjektiva netral amarga kawuwuhan tembung rada, sing nyatakake golongan warna liya. Jalaran rada ireng dianggep wis owah saka warna ireng netral.

(26)

A: “*Wadhuh, warna genderane wis abang breh ngene. Wayahe tuku maneh, Bu.*”

B: “*Iya. Wis mengko sore tuku, ngenteni bapakmu mulih.*”

Dhata (26) nuduhake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung ijo nom ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektiva warna negatif. Sebab saka runtutane katrangan saka panutur utama, nuduhake kanthi spesifik warna ijo apa sing dikarepake. Mula bisa ditegesi tembung ijo ing dhata (26) iku kagolong golongan intensitas adjektiva warna negatif. Mula saupama mitra tutur iku mahami gendera abang apa sing ditakonake, kira-kirane gendera sing warna abang breh iku warna sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Iki bisa dadi beda yen saupama panutur A nuturake “warna genderane wis abang ngene”, ing kene abang breh, wis ora bisa digolongake golongan intensitas adjektiva netral amarga kawuwuhan tembung breh, sing nyatakake golongan warna liya. Jalaran abang breh dianggep wis owah saka warna abang netral.

(27)

A: “*Sar, montene sing warna ijo pupus kuwi sisihna ya! Wis dipesen Bu Rudi*

B: “*hoalah meh tak tawakne mbake kae.*”

Dhata (27) nuduhake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung ijo pupus ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektiva warna negatif. Sebab saka runtutane katrangan saka panutur utama, nuduhake kanthi spesifik warna ijo apa sing dikarepake. Mula bisa ditegesi tembung ijo ing dhata (27) iku kagolong golongan intensitas adjektiva warna negatif. Mula saupama mitra tutur iku mahami monten warna apa sing dikarepake, kira-kirane monten warna ijo pupus iku warna sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Iki bisa dadi beda yen saupama panutur A nuturake “montene sing warna ijo”, ing kene ijo pupus, wis ora bisa digolongake golongan intensitas adjektiva netral amarga kawuwuhan tembung pupus, sing nyatakake golongan warna liya. Jalaran ijo pupus dianggep wis owah saka warna ijo netral.

(28)

A : *Ci, kain furinge sing soklat nom ngene iki apa enek?*

B : *sik ben dicek bocahku ya bu!*

Dhata (28) nuduhake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung soklat nom ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektiva warna negatif. Sebab saka runtutane katrangan saka panutur utama, nuduhake kanthi spesifik warna soklat apa sing dikarepake. Mula bisa ditegesi tembung soklat ing dhata (28) iku kagolong golongan intensitas adjektiva warna negatif. Mula saupama mitra tutur iku mahami furing werna apa sing dikarepake, kira-kirane furing werna soklat nom iku werna sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Iki bisa dadi beda yen saupama panutur A nuturake “kain furinge sing soklat”, ing kene soklat nom, wis ora bisa digolongake golongan intensitas adjektiva netral amarga kawuwuhan tembung nom, sing nyatakake golongan warna liya. Jalaran soklat nom dianggep wis owah saka warna soklat netral.

c. Jinise Intensitas Adjektiva Warna Adhedhasar Warna Dhasar Positif

No.	Intensitas	
	Positif 1	Positif 2
1.	Abang tuwa	Abang banget
2.	Ijo tuwa	Ijo banget
3.	Putih tuwa	Putih banget
4.	Kuning tuwa	kuning banget
5.	Ireng tuwa	Ireng banget
6.	Biru tuwa	Biru banget
7.	Soklat tuwa	Soklat banget

(31)

A : *Nyapo dhengkulmu biru banget ngono iku? Bar gelut?*

B : *Bar salto!*

A : *Neng?*

B : *Jedhing, merga saking alus tekele.*

Dhata (31) nuduhake pancelathon antarane panutur lan mitra tutur, tembung biru banget ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektiva warna positif. Sebab saka titikane intensitas adjektiva warna positif oleh wuwuhan i.tuwa, ii.banget, iii.lan frasa-frasa basa sing nuduhake warna biru positif. Katrangan saka panutur utama, nuduhake kanthi spesifik warna biru apa sing dikarepake. Mula bisa ditegesi tembung biru ing dhata (31) iku kagolong golongan intensitas adjektiva warna positif. Mula saupama mitra tutur iku milih aran apa sing dikarepake, lan iku werna sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Iki bisa dadi beda yen saupama Ibu nuturake “Nyapo dhengkulmu rada biru ngono?”, ing kene biru wis ora bisa digolongake golongan intensitas adektiva positif amarga ora kawuwuhan tembung banget, sing nyatakake golongan warna liya. Jalaran biru banget nduweni

intensitas adjektiva warna sing beda saka warna biru negatif.

(32)

A : *Wajahmu kok putih banget, nggawe wedhak apa ta?*

B : *Hla iki nyemoni apa piye?*

A : *Hehehehe ngono wae kok ya nesu!*

Dhata (32) nuduhake pancelathon antarane panutur lan mitra tutur, tembung putih banget ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektiva warna positif. Sebab saka ciri-cirine intensitas adjektiva warna positif oleh wuwuhan i.tuwa, ii.banget, iii.lan frasa-frasa basa sing nuduhake warna putih positif. Katrangan saka panutur utama, nuduhake kanthi spesifik warna putih apa sing dikarepake. Mula saka kono bisa ditegesi tembung putih ing dhata (32) iku kagolong golongan intensitas adjektiva warna positif. Mula saupama mitra tutur iku ngarani hal sing dikarepake, lan iku werna sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Makna iku bisa dadi beda yen saupama A nuturake “Wajahmu kok rada putih?” ing kene putih wis ora bisa digolongake golongan intensitas adektiva positif amarga ora kawuwuhan tembung banget, sing nyatakake golongan warna liya. Jalaran putih banget nduweni intensitas adjektiva warna sing beda saka warna rada putih (negatif).

(33)

A : *Lak jek neng sekolah iku ora oleh nggawe blush on sing abang banget ngono iku, bisa mlebu ruang BK!*

Dhata (33) nuduhake ukara sing nerangake tembung abang banget, warna iku yen ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektiva warna positif. Sebab saka ciri-cirine intensitas adjektiva warna positif oleh wuwuhan i.tuwa, ii.banget, iii.lan frasa-frasa basa sing nuduhake warna abang positif. Katrangan saka panutur utama, nuduhake kanthi spesifik warna abang apa sing dikarepake. Mula saka kono bisa ditegesi tembung abang ing dhata (33) iku kagolong golongan intensitas adjektiva warna positif. Mula saupama mitra tutur iku ngarani sipat sing dikarepake, lan iku werna sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Makna iku bisa dadi beda yen saupama A nuturake “Ora oleh nggawe blush on nadyan abang nom ngono kae!” ing kene abang wis ora bisa digolongake golongan intensitas adektiva positif amarga ora kawuwuhan tembung banget, sing nyatakake golongan warna liya. Jalaran abang banget nduweni intensitas adjektiva warna sing beda saka warna abang nom (negatif).

(34)

A : *Mbak, sidane kudung kanggo gerak jalan iku werna apa? Kok ora ndhang laporan aku?*

B : *Wo iya, sidane werna soklat tuwa sepakate ibu-ibu wingi.*

Dhata (34) nerangake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung soklat tuwa ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektiva warna positif. Sebab saka titikane intensitas adjektiva warna positif oleh

wuwuhan i.tuwa, ii.banget, iii.lan frasa-frasa basa sing nuduhake warna putih positif. Katrangan saka panutur utama, nuduhake kanthi spesifik warna soklat piye sing dikarepake. Mula saka kono bisa ditegesi tembung soklat ing dhata (34) iku kagolong golongan intensitas adjektifa warna positif. Mula saupama mitra tutur iku ngarani krudhung sing dikarepake, lan iku werna sing umume dingerteni karo masyarakat.

Makna iku bisa dadi owah tegese saumpama Ibu nuturake “Ibu-ibu wingi sepakat nganggo kudu warna soklat nom?” ing kene soklat wis ora bisa digolongake golongan intensitas adektiva positif amarga ora kawuwuhan tembung tuwa, sing nyatakake golongan warna liya. Jalaran solat tuwa nduweni intensitas adjektifa warna sing beda saka warna soklat nom (negatif).

(35)

A : *Tulung tukokna somba ijo tuwa neng warunge Cak Pali, aja nganti salah maneh!*

B : *Ya, mbak. Iki aku wis nggawa contone tenang wae!*

Dhata (35) nuduhake pacelaton antarane si A lan si B, tembung ijo tuwa ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektifa warna positif. Sebab saka titikane intensitas adjektifa warna positif oleh wuwuhan i.tuwa, ii.banget, iii.lan frasa-frasa basa sing nuduhake warna ijo positif. Katrangan saka panutur A, nuduhake kanthi spesifik warna ijo apa sing dikarepake. Mula saka kono bisa ditegesi tembung ijo ing dhata (35) iku kagolong golongan intensitas adjektifa warna positif. Mula saupama panutur B iku milih sumba apa sing kudu tuku lan sing dikarepake, iku werna sing umume dingerteni karo masyarakat umum.

Makna iku bisa dadi owah tegese saumpama A nuturake “Tukua sumba sing ijo nom!” ing kene ijo wis ora bisa digolongake golongan intensitas adektiva positif amarga ora kawuwuhan tembung tuwa, sing nyatakake golongan warna liya. Jalaran ijo tuwa nduweni intensitas adjektifa warna sing beda saka warna ijo nom (negatif).

(36)

A : *Nyapo pedhahmu mbok cet biru tuwa ? Ora menarik blas.*

B : *Bene, ben ora ngejreng marai gampang keruhan polisi.*

Dhata (36) nuduhake pacelathon antarane panutur lan mitra tutur, tembung biru tuwa ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektifa warna positif. Sebab saka titikane intensitas adjektifa warna positif oleh wuwuhan i.tuwa, ii.banget, iii.lan frasa-frasa basa sing nuduhake warna biru positif. Katrangan saka panutur utama, nuduhake kanthi spesifik warna biru apa sing dikarepake. Mula bisa ditegesi tembung biru ing dhata (36) iku kagolong golongan intensitas adjektifa warna positif. Mula saupama mitra tutur iku kudu milih aran apa sing dikarepake, lan iku werna sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Iki bisa dadi beda yen saupama panutur A nuturake “Nyapo pedhahmu mbok cet warna biru nom?”, ing kene biru wis ora bisa digolongake golongan intensitas adektiva positif amarga ora kawuwuhan tembung tuwa, sing nyatakake golongan warna liya. Jalaran biru tuwa

nduweni intensitas adjektifa warna sing beda saka warna biru nom/negatif.

(37)

A : *Omahku tak tandurane blimbing ah supaya ketok ijo royo-royo lan isa dijupuk asile pisan.*

B : *Hla cocog iku, Mbak! Supaya aku ya isa ngrasakake asile.*

A : *Ladallah, kok penak? Sing bener nandura dhewe!*

B : *Aku ora pati seneng omahku ketok ijo royo-royo ngono iku, jemu kaya neng sawah!*

A : *Ya sembarang! Pokok aja ngutik-ngutik tanduranku ya!*

Dhata (37) nuduhake cecaturan antara si A lan si B, tembung ijo royo-royo ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektifa warna positif. Sebab saka titikane intensitas adjektifa warna positif oleh wuwuhan i.tuwa, ii.banget, iii.lan frasa-frasa basa sing nuduhake warna ijo positif. Katrangan saka panutur A, nuduhake kanthi spesifik warna ijo apa sing dikarepake. Mula saka kono bisa ditegesi tembung ijo ing dhata (37) iku kagolong golongan intensitas adjektifa warna positif. Mula saupama panutur B bisa milih aran apa sing dikarepake, iku werna sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Makna iku bisa dadi owah tegese saumpama A nuturake “Woh blimbing neng omahku isih ketok ijo!” ing kene ijo wis ora bisa digolongake golongan intensitas adektiva positif amarga ora kawuwuhan tembung royo-royo, sing nyatakake golongan warna liya. Jalaran ijo royo-royo nduweni intensitas adjektifa warna sing beda saka warna ijo (netral).

(38)

A : *Biyuh kok uabang kulitmu, geneya?*

B : *Mau kenek bal terus pas latihan volly.*

C : *Hla kulitmu poutih makane ketok lak uabang ngono.*

A : *Hla ya, kulit kok poutih eram.*

B : *Yawis ben!*

Dhata (38) nuduhake pacelaton antarane panutur A, B, lan C. Tembung uabang ing kene bisa digolongake golongan intensitas adjektifa warna positif. Sebab saka titikane intensitas adjektifa warna positif oleh wuwuhan i.tuwa, ii.banget, iii.lan frasa-frasa basa sing nuduhake warna abang positif. Katrangan saka panutur A, nuduhake kanthi spesifik warna abang apa sing dikarepake. Mula saka kono bisa ditegesi tembung abang ing dhata (38) iku kagolong golongan intensitas adjektifa warna positif. Mula saupama panutur B bisa milih aran apa sing dikarepake, iku werna sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Makna iku bisa dadi owah tegese saumpama A nuturake “Nyapo kulitmu kok rada abang?” ing kene abang wis ora bisa digolongake golongan intensitas adektiva positif amarga ora kawuwuhan fonotatis ing wanda kapisan yaiku swara u, sing nyatakake golongan warna liya. Jalaran uabang nduweni intensitas adjektifa warna sing beda saka warna rada abang (negatif).

Dhata (38) nuduhake tembung poutih. Tembung iku bisa digolongake golongan intensitas adjektiva warna positif. Sebab saka titikane intensitas adjektiva warna positif oleh wuwuhan i.tuwa, ii.banget, iii.lan frasa-frasa basa sing nuduhake warna putih positif. Katrangan saka panutur C, nuduhake kanthi spesifik warna putih apa sing dikarepake. Mula saka tembung putih ing dhata (38) iku kagolong golongan intensitas adjektiva warna positif. Mula saupama panutur B bisa milih aran apa sing dikarepake, iku werna sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Makna iku bisa dadi owah tegese saumpama nuturake “Kulitane cah iku lho putih ya?” ing kene abang wis ora bisa digolongake golongan intensitas adektiva positif amerga ora kawuwuhan fonotatis ing wanda kapisan yaiku swara u, sing nyatakake golongan warna liya. Jalaran uabang nduweni intensitas adjektiva warna sing beda saka warna rada abang (negatif).

d. Jinise Intensitas Adjektiva Warna Adhedhasar Warna Dhasar Superlatif

No.	Intensitas	
	Superlatif 1	Superlatif 2
1.	Abang dhewe	paling abang
2.	Ijo dhewe	paling ijo
3.	Putih dhewe	paling putih
4.	Kuning dhewe	paling kuning
5.	Ireng dhewe	paling ireng
6.	Biru dhewe	paling biru
7.	Soklat dhewe	paling soklat

(44)

“Yen arep ngundhuh jambune, golekana sing wernane abang dhewe, kuwi mengko legi rasane.”

Dhata kasebut kalebu adjektiva warna intensitas superlatif. Bisa dideleng saka tembung ‘abang dhewe’, tembung ‘abang dhewe’ mujudake tembung sing ora ana tandhingane (superlatif) kanggo kategori warna. Titikane superlatif manggon ing wuwuhan tembung dhewe utawa paling, merga kuwi wis tikelan paling dhuwur sajrone konteks basa. Menawa tembung dhewe diilangi mengko warna abang bakal dadi warna sing biyasa wae.

Beda maneh yen ukarane kaya ngene “Yen arep ngundhuh jambune, golekana sing wernane abang banget, kuwi mengko legi rasane”, tembung abang banget durung bisa digolongake paling abang. Jalaran wuwuhan banget kalebu intensitas adjektiva warna positif, yaiku kanggo ngluwihi sawijine ukuran utawa mbangetake bab samubarang. Seje yen dibandhingake karo wuwuhan superlatif ‘paling’ utawa ‘dhewe’, kayadene abang dhewe, intensitas adjektiva warna yaiku superlatif utawa paling dhuwur.

(45)

Godhonge gedhang Sobo iku nduweni werna paling ijo tinimbang godhong gedhang liyane.

Dhata kasebut kalebu adjektiva warna intensitas superlatif. Bisa dideleng saka tembung ‘paling ijo’, tembung ‘paling ijo’ mujudake tembung sing ora ana tandhingane (superlatif) kanggo kategori warna. Titikane superlatif manggon ing wuwuhan tembung dhewe utawa paling, merga kuwi wis tikelan paling dhuwur sajrone konteks basa. Menawa tembung dhewe diilangi mengko warna ijo bakal dadi warna sing biyasa wae.

Beda maneh yen ukarane kaya ngene “Godhonge gedhang Sobo iku nduweni werna ijo tuwa tinimbang godhong gedhang liyane”, tembung ijo banget durung bisa digolongake paling ijo. Jalaran wuwuhan banget kalebu intensitas adjektiva warna positif, yaiku kanggo ngluwihi sawijine ukuran utawa mbangetake bab samubarang. Seje yen dibandhingake karo wuwuhan superlatif ‘paling’ utawa ‘dhewe’, kayadene ijo dhewe, intensitas adjektiva warna yaiku superlatif utawa paling dhuwur.

(46)

“Awakmu menawa nggoleki Putri iku gampang, golekana neng kelas V arek sing kulite putih dhewe.”

Dhata kasebut kalebu adjektiva warna intensitas superlatif. Bisa dideleng saka tembung ‘putih dhewe’, tembung ‘putih dhewe’ mujudake tembung sing ora ana tandhingane (superlatif) kanggo kategori warna. Titikane superlatif manggon ing wuwuhan tembung dhewe utawa paling, merga kuwi wis tikelan paling dhuwur sajrone konteks basa. Menawa tembung dhewe diilangi mengko warna putih bakal dadi warna sing biyasa wae.

Beda maneh yen ukarane kaya ngene “Awakmu menawa nggoleki Putri iku gampang, golekana neng kelas V arek sing kulite putih banget”, tembung putih banget durung bisa digolongake paling putih. Jalaran wuwuhan banget kalebu intensitas adjektiva warna positif, yaiku kanggo ngluwihi sawijine ukuran utawa mbangetake bab samubarang. Seje yen dibandhingake karo wuwuhan superlatif ‘paling’ utawa ‘dhewe’, kayadene putih dhewe, intensitas adjektiva warna yaiku superlatif utawa paling dhuwur.

(47)

Buk, nek neng pasar tumbasa pelem teng pojokan, panjenengan padosi ingkang paling kuning wernane.

Dhata kasebut kalebu adjektiva warna intensitas superlatif. Bisa dideleng saka tembung ‘paling kuning’, tembung ‘paling kuning’ mujudake tembung sing ora ana tandhingane (superlatif) kanggo kategori warna. Titikane superlatif manggon ing wuwuhan tembung dhewe utawa paling, merga kuwi wis tikelan paling dhuwur sajrone konteks basa. Menawa tembung dhewe diilangi mengko warna kuning bakal dadi warna sing biyasa wae.

Beda maneh yen ukarane kaya ngene “Buk, nek neng pasar tumbasa pelem teng pojokan, panjenengan padosi ingkang kuning tuwa wernane”, tembung kuning tuwa durung bisa digolongake paling putih. Jalaran wuwuhan banget kalebu intensitas adjektiva warna positif, yaiku

kanggo ngluwihi sawijine ukuran utawa mbangetake bab samubarang. Seje yen dibandhingake karo wuwuhan superlatif ‘paling’ utawa ‘dhewe’, kayadene paling kuning, intensitas adjektiva warna yaiku superlatif utawa paling dhuwur.

(48)

Nek wis soklat dhewe ndang jupuken ae Sawone, wis mateng iku.

Dhata kasebut kalebu adjektiva warna intensitas superlatif. Bisa dideleng saka tembung ‘soklat dhewe’, tembung ‘soklat dhewe’ mujudake tembung sing ora ana tandhingane (superlatif) kanggo kategori warna. Titikane superalatif manggon ing wuwuhan tembung dhewe utawa paling, merga kuwi wis tikelan paling dhuwur sajrone konteks basa. Menawa tembung dhewe diilangi mengko warna soklat bakal dadi warna sing biyasa wae.

Beda maneh yen ukarane kaya ngene “Nek wis soklat banget ndang jupuken ae Sawone, wis mateng iku”, tembung soklat banget durung bisa digolongake paling putih. Jalaran wuwuhan banget kalebu intensitas adjektiva warna positif, yaiku kanggo ngluwihi sawijine ukuran utawa mbangetake bab samubarang. Seje yen dibandhingake karo wuwuhan superlatif ‘paling’ utawa ‘dhewe’, kayadene paling soklat, intensitas adjektiva warna yaiku superlatif utawa paling dhuwur.

(49)

Golekana sing wernane wis ireng dhewe, luegi iku ngko rasane, nek sik puyeh ngko sik kecut.

Dhata kasebut kalebu adjektiva warna intensitas superlatif. Bisa dideleng saka tembung ‘ireng dhewe’, tembung ‘ireng dhewe’ mujudake tembung sing ora ana tandhingane (superlatif) kanggo kategori warna. Titikane superalatif manggon ing wuwuhan tembung dhewe utawa paling, merga kuwi wis tikelan paling dhuwur sajrone konteks basa. Menawa tembung dhewe diilangi mengko warna ireng bakal dadi warna sing biyasa wae.

Beda maneh yen ukarane kaya ngene “Golekana sing wernane wis ireng banget, luegi iku ngko rasane, nek sik puyeh ngko sik kecut”, tembung ireng banget durung bisa digolongake paling ireng. Jalaran wuwuhan banget kalebu intensitas adjektiva warna positif, yaiku kanggo ngluwihi sawijine ukuran utawa mbangetake bab samubarang. Seje yen dibandhingake karo wuwuhan superlatif ‘paling’ utawa ‘dhewe’, kayadene ireng dhewe, intensitas adjektiva warna yaiku superlatif utawa paling dhuwur.

(50)

Omahe Pak Wo paling pojok sing cat e werna biru dhewe.

Dhata kasebut kalebu adjektiva warna intensitas superlatif. Bisa dideleng saka tembung ‘biru dhewe’, tembung ‘biru dhewe’ mujudake tembung sing ora ana tandhingane (superlatif) kanggo kategori warna. Titikane superalatif manggon ing wuwuhan tembung dhewe utawa paling, merga kuwi wis tikelan paling dhuwur sajrone konteks basa. Menawa tembung dhewe diilangi mengko warna biru bakal dadi warna sing biyasa wae.

Beda maneh yen ukarane kaya ngene “Omahe Pak Wo paling pojok sing cat e werna biru tuwa”, tembung biru tuwa durung bisa digolongake paling biru. Jalaran wuwuhan banget kalebu intensitas adjektiva warna positif, yaiku kanggo ngluwihi sawijine ukuran utawa mbangetake bab samubarang. Seje yen dibandhingake karo wuwuhan superlatif ‘paling’ utawa ‘dhewe’, kayadene biru dhewe, intensitas adjektiva warna yaiku superlatif utawa paling dhuwur.

(51)

Pensil alis sing saka Makkah iku prasaku wernane paling ireng timbang merk liyane.

Dhata kasebut kalebu adjektiva warna intensitas superlatif. Bisa dideleng saka tembung ‘paling ireng’, tembung ‘paling ireng’ mujudake tembung sing ora ana tandhingane (superlatif) kanggo kategori warna. Titikane superalatif manggon ing wuwuhan tembung dhewe utawa paling, merga kuwi wis tikelan paling dhuwur sajrone konteks basa. Menawa tembung dhewe diilangi mengko warna ireng bakal dadi warna sing biyasa wae.

Beda maneh yen ukarane kaya ngene “Pensil alis sing saka Makkah iku prasaku wernane ireng banget timbang merk liyane”, tembung biru banget durung bisa digolongake paling ireng. Jalaran wuwuhan banget kalebu intensitas adjektiva warna positif, yaiku kanggo ngluwihi sawijine ukuran utawa mbangetake bab samubarang. Seje yen dibandhingake karo wuwuhan superlatif ‘paling’ utawa ‘dhewe’, kayadene paling ireng, intensitas adjektiva warna yaiku superlatif utawa paling dhuwur.

(52)

Aku mau dikongkon golek kain polos sing wernane paling abang ing antarane werna liyane, kanggo sarat ospek.

Dhata kasebut kalebu adjektiva warna intensitas superlatif. Bisa dideleng saka tembung ‘paling abang’, tembung ‘paling abang’ mujudake tembung sing ora ana tandhingane (superlatif) kanggo kategori warna. Titikane superalatif manggon ing wuwuhan tembung dhewe utawa paling, merga kuwi wis tikelan paling dhuwur sajrone konteks basa. Menawa tembung dhewe diilangi mengko warna abang bakal dadi warna sing biyasa wae.

Beda maneh yen ukarane kaya ngene “Aku mau dikongkon golek kain polos sing wernane abang tuwa ing antarane werna liyane, kanggo sarat ospek”, tembung abang tuwa durung bisa digolongake paling abang. Jalaran wuwuhan banget kalebu intensitas adjektiva warna positif, yaiku kanggo ngluwihi sawijine ukuran utawa mbangetake bab samubarang. Seje yen dibandhingake karo wuwuhan superlatif ‘paling’ utawa ‘dhewe’, kayadene paling abang, intensitas adjektiva warna yaiku superlatif utawa paling dhuwur.

(53)

Rukuhe Ibuk mau putih dhewe tinimbang jamaah liyane.

Dhata kasebut kalebu adjektiva warna intensitas superlatif. Bisa dideleng saka tembung ‘putih dhewe’, tembung ‘putih dhewe’ mujudake tembung sing ora ana

tandhingane (superlatif) kanggo kategori warna. Titikane superlatif manggon ing wuwuhan tembung dhewe utawa paling, merga kuwi wis tikelan paling dhuwur sajrone konteks basa. Menawa tembung dhewe diilangi mengko warna putih bakal dadi warna sing biyasa wae.

Beda maneh yen ukarane kaya ngene “Rukuhe Ibuk mau putih banget tinimbang jamaah liyane”, tembung putih banget durung bisa digolongake paling putih. Jalaran wuwuhan banget kalebu intensitas adjektiva warna positif, yaiku kanggo ngluwihi sawijine ukuran utawa mbangetake bab samubarang. Seje yen dibandhingake karo wuwuhan superlatif ‘paling’ utawa ‘dhewe’, kayadene putih dhewe, intensitas adjektiva warna yaiku superlatif utawa paling dhuwur.

e. Jinise Intensitas Adjektiva Warna Adhedhasar Warna Dhasar Eksefis

No.	Intensitas				
	NETRAL	NEGATIF	POSITIF	SUPERLATIF	EKSEFIS
1.	Abang	rada abang	abang banget	paling abang	kebacut abang
2.	ijo	rada ijo	ijo banget	paling ijo	kebacut ijo
3.	putih	rada putih	putih banget	paling putih	kebacut putih
4.	kuning	rada kuning	kuning banget	paling kuning	kebacut kuning
5.	ireng	rada ireng	ireng banget	paling ireng	kebacut ireng
6.	biru	rada biru	biru banget	paling biru	kebacut biru
7.	soklat	Rada soklat	soklat banget	paling soklat	kebacut soklat

(55)

A: *Lek mu menehi somba kakehen Buk, malih kabangen ager-agere.*

B: *Dudu kakehen sombane, tapi kurang takeran banyune.*

Dhata (55) nuduhake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung kabangen ing kene bisa digolongake golongan intensitas abjektiva warna eksefis. Sebab saka titikane intensitas warna eksefis ing Basa Jawa, diuwuwi karo afiksasi konfiks ka- lan -an. Katrangan saka panutur utama, nuduhake kanthi spesifik warna abang apa sing dikarepake, yaiku kabangen. Kabangen bisa ditegesi abange kakehan utawa ngluwihi warna abang sing saumume saka pangira-irane panutur/mitra tutur. Mula bisa ditegesi tembung kabangen ing dhata (55) iku kagolong golongan intensitas abjektiva warna eksefis. Kira-kirane ager-agere iku lumrahe warna abang biasa, nanging beda karo dhata ing ndhuwur ekspetasi/pangirane ager-gaer iku mau wis munjuli/ngluwihi saka warna abang sing umume dingerteni karo khalayak umum.

Iki bisa dadi beda yen saupama ibu nuturake “Lek mu menehi somba kakehen Buk, malih abang banget ager-agere.”, ing kene abang banget, wis ora bisa digolongake golongan intensitas abjektiva eksefis amarga saka makna wis owah saka intensitas warna eksefis. Abang banget kagolong intensitas adjektiva warna positif, titikane diuwuwi karo tembung banget, tuwa, utawa frasa-frasa basa ngenani warna. Saliyane iku ora ana konfiks ka- lan -an, mula bisa ditegesi yen abang banget beda maknane karo kabangen.

(56)

A: *Sindhen lor dhewe kae lek dhempulan keputihen, gak sipp...*

B: *iya, kenemenen lek wedhakan...*

Dhata (56) nuduhake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung keputihen ing kene bisa digolongake golongan intensitas abjektiva warna eksefis. Sebab saka titikane intensitas warna eksefis ing Basa Jawa, diuwuwi karo afiksasi konfiks ka- lan -an. Katrangan saka panutur utama, nuduhake kanthi spesifik warna abang apa sing dikarepake, yaiku kabangen. Kabangen bisa ditegesi abange kakehan utawa ngluwihi warna putih sing saumume saka pangira-irane panutur/mitra tutur. Mula bisa ditegesi tembung kabangen ing dhata (56) iku kagolong golongan intensitas abjektiva warna eksefis. Kira-kirane dhempulan/menehi dhasaran paesan iku lumrahe warna putih biasa, nanging beda karo dhata ing ndhuwur ekspetasi utawa pangirane iku anggone dhempulan/wedhakan mau wis munjuli/ngluwihi saka warna putih sing umume dingerteni karo khalayak umum utawa warna putih kontras/ora cocog karo warna kulite awak.

Iki bisa dadi beda yen saupama ibu nuturake “Sindhen lor dhewe kae lek dhempulan putih banget, gak sipp...”, ing kene putih banget, wis ora bisa digolongake golongan intensitas abjektiva eksefis amarga saka makna wis owah saka intensitas warna eksefis. Putih banget kagolong intensitas adjektiva warna positif, titikane diuwuwi karo tembung banget, tuwa, utawa frasa-frasa basa ngenani warna. Saliyane iku ora ana konfiks ka- lan -an, mula bisa ditegesi yen putih banget beda maknane karo kabangen.

(57)

A: *ngoplosmu cet gk tepak, malih kekuningen...*

B: *iya kakehan cet kuning ki mau, putihe kurang.*

Dhata (57) nuduhake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung kekuningen ing kene bisa digolongake golongan intensitas abjektiva warna eksefis. Sebab saka titikane intensitas warna eksefis ing Basa Jawa, diuwuwi karo afiksasi konfiks ka- lan -an. Katrangan saka panutur utama, nuduhake kanthi spesifik warna abang apa sing dikarepake, yaiku kekuningen. Kekuningen bisa ditegesi abange kakehan utawa ngluwihi warna kuning sing saumume saka pangira-irane panutur/mitra tutur. Mula bisa ditegesi tembung kekuningen ing dhata (57) iku kagolong golongan intensitas abjektiva warna eksefis. Kira-kirane ngoplos

cat iku lumrahe warna kuning biasa, nanging beda karo dhata ing ndhuwur ekspetasi utawa pangirane iku anggane ngoplos utawa nyampur cet gak tepak, mula munjuli/ngluwihi saka warna kuning sing dikarepe karo wong iku, bisa uga warna kuning iku sing dijuluk warna kuning nom ning dadine malah warna kuning biasa utawa kuning tuwek.

Iki bisa dadi beda yen saupama ibu nuturake “ngoplosmu cet gk tepak, malih kuning tuwa...”, ing kene kuning tuwa, wis ora bisa digolongake golongan intensitas abjektiva ekseseif amarga saka makna wis owah saka intensitas warna ekseseif. Kuning tuwa kagolong intensitas adjektiva warna positif, titikane diuwuwi karo tembung banget, tuwa, utawa frasa-frasa basa ngenani warna. Saliyane iku ora ana konfiks ka- lan –an, mula bisa ditegesi yen kuning tuwa beda maknane karo kekuningan.

(58)

A: lukisan sawah kae kijonen lek nglukis, jane apik lek rada enom diwenehi semburat kuning.

B: iya, malih gak ana bedane karo godhong gedhange karo parine...

Dhata (58) nuduhake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung kijonen ing kene bisa digolongake golongan intensitas abjektiva warna ekseseif. Sebab saka titikane intensitas warna ekseseif ing Basa Jawa, diuwuwi karo afiksasi konfiks ka- lan –an. Katrangan saka panutur utama, nuduhake kanthi spesifik warna ijo apa sing dikarepake, yaiku kijonen. Kijonen bisa ditegesi ijone kakehan utawa ngluwihi warna ijo sing saumume saka pangira-irane panutur/mitra tutur. Mula bisa ditegesi tembung kijonen ing dhata (58) iku kagolong golongan intensitas abjektiva warna ekseseif. Kira-kirane sing dikarepake dening panutur iku lek nglukis sawahe ijone aja kenemenen becik rada ijo, nanging beda karo dhata ing ndhuwur ekspetasi utawa pangirane iku lukisan sawahe ijone kurang nom, mula ora ana bedane antarane sawah (pari) karo godhong gedhang.

Iki bisa dadi beda yen saupama ibu nuturake “lukisan sawah kae ijo banget lek nglukis”, ing kene ijo banget, wis ora bisa digolongake golongan intensitas abjektiva ekseseif amarga saka makna wis owah saka intensitas warna ekseseif. Ijo banget kagolong intensitas adjektiva warna positif, titikane diuwuwi karo tembung banget, tuwa, utawa frasa-frasa basa ngenani warna. Saliyane iku ora ana konfiks ka- lan –an, mula bisa ditegesi yen ijo banget beda maknane karo kijonen, saliyané iku ijo banget kanthicara makna durung bisa ditegesi kebacut ijone (negatif) tapi bisa makna positif, ijo banget bisa uga nduweni makna yen sawahe nuduhake wayah panen.

(59)

A: we mangan bakso apa rawon kuwi...

B: kecapku kakehan lek menehi, kirengen malihan...

Dhata (59) nuduhake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung kirengen ing kene bisa digolongake golongan intensitas abjektiva warna ekseseif. Sebab saka

titikane intensitas warna ekseseif ing Basa Jawa, diuwuwi karo afiksasi konfiks ka- lan –an. Katrangan saka panutur utama, nuduhake kanthi spesifik warna ireng apa sing dikarepake, yaiku kirengen. Kirengen bisa ditegesi ijone kakehan utawa ngluwihi warna ijo sing saumume saka pangira-irane panutur/mitra tutur. Mula bisa ditegesi tembung kirengen ing dhata (59) iku kagolong golongan intensitas abjektiva warna ekseseif. Kira-kirane sing dikarepake dening panutur iku lek menehi kecap ing bakso iku sithik wae aja kenemenen, nanging beda karo dhata ing ndhuwur ekspetasi utawa pangirane iku anggane menehi kecap gak tepak, mula munjuli/ngluwihi saka warna ireng sing dikarepe karo wong iku, bisa uga warna ireng iku sing dijuluk warna ireng biasa ning dadine malah warna ireng tuwek.

Iki bisa dadi beda yen saupama ibu nuturake “bakso kae ireng banget lek menehi kecap”, ing kene ireng banget, wis ora bisa digolongake golongan intensitas abjektiva ekseseif amarga saka makna wis owah saka intensitas warna ekseseif. Ireng banget kagolong intensitas adjektiva warna positif, titikane diuwuwi karo tembung banget, tuwa, utawa frasa-frasa basa ngenani warna. Saliyane iku ora ana konfiks ka- lan –an, mula bisa ditegesi yen ireng banget beda maknane karo kirengen, saliyané iku ireng banget kanthicara makna durung bisa ditegesi kebacut ireng (negatif) tapi bisa makna positif.

(60)

A: Buk, sragam lek sampeyan tatu wingi kebirunen e, beda karo kancaku.

B: Angel Ndhuwuk lek kon padha persis warnane.

Dhata (60) nuduhake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung kebirunen ing kene bisa digolongake golongan intensitas abjektiva warna ekseseif. Sebab saka titikane intensitas warna ekseseif ing Basa Jawa, diuwuwi karo afiksasi konfiks ka- lan –an. Katrangan saka panutur utama, nuduhake kanthi spesifik warna biru apa sing dikarepake, yaiku kebirunen. Kebirunen bisa ditegesi birune kakehan utawa ngluwihi warna biru sing saumume saka pangira-irane panutur/mitra tutur. Mula bisa ditegesi tembung kebirunen ing dhata (60) iku kagolong golongan intensitas abjektiva warna ekseseif. Kira-kirane sragam iku lumrahe warna biru biasa, nanging beda karo dhata ing ndhuwur ekspetasi/pangirane sragam iku mau wis munjuli/ngluwihi saka warna biru sing dinduweni karo kancane.

Iki bisa dadi beda yen saupama ibu nuturake “Buk, sragam lek sampeyan tatu wingi biru banget, beda karo kancaku.”, ing kene biru banget, wis ora bisa digolongake golongan intensitas abjektiva ekseseif amarga saka makna wis owah saka intensitas warna ekseseif. Biru banget kagolong intensitas adjektiva warna positif, titikane diuwuwi karo tembung banget, tuwa, utawa frasa-frasa basa ngenani warna. Saliyane iku ora ana konfiks ka- lan –an, mula bisa ditegesi yen biru banget beda maknane karo kebirunen.

(61)

A: Lawange kesoklaten lek mlitur, jane dipadhakna karo gawangan lan cendhelane tambah apik.

B: gak papa, penting kan soklat dhasare.

Dhata (61) nuduhake cecaturan antarane panutur lan mitra tutur, tembung kesoklaten ing kene bisa digolongake golongan intensitas abjektiva warna ekksesif. Sebab saka titikane intensitas warna ekksesif ing Basa Jawa, diuwuwi karo afiksasi konfiks ka- lan -an. Katrangan saka panutur utama, nuduhake kanthi spesifik warna soklat apa sing dikarepake, yaiku kesoklaten. Kesoklaten bisa ditegesi soklate kakehan utawa ngluwihi warna soklat sing saumume saka pangira-irane panutur/mitra tutur. Mula bisa ditegesi tembung kesoklaten ing dhata (61) iku kagolong golongan intensitas abjektiva warna ekksesif. Kira-kirane sing dikarepake dening panutur iku lek mlitur lawang soklate aja kenemenen, nanging beda karo dhata ing ndhuwur ekspetasi utawa pangirane iku warna lawange soklate kurang nom.

Iki bisa dadi beda yen saupama ibu nuturake “lawange soklat banget lek mlitur, jane dipadhakna karo gawangan lan cendhelane tambah luwih apik”, ing kene soklat banget, wis ora bisa digolongake golongan intensitas abjektiva ekksesif amarga saka makna wis owah saka intensitas warna ekksesif. Soklat banget kagolong intensitas adjektiva warna positif, titikane diuwuwi karo tembung banget, tuwa, utawa frasa-frasa basa ngenani warna. Saliyane iku ora ana konfiks ka- lan -an, mula bisa ditegesi yen soklat banget beda maknane karo kesoklaten, saliyané iku soklat banget kanthi cara makna durung bisa ditegesi kebacut soklat (negatif) tapi bisa makna positif.

PANUTUP

Dudutan

Ing bab-bab sadurunge wis diandharake lan dijlenrehake perangan ngenani intensitas adjektiva warna ing basa Jawa. Panliten iki ngasilake babagan sing gegayutan karo bab iku, yaiku ana limang perangan.

Perangan kapisan iku ngenani intensitas adjektifa warna adhedhasar warna dhasar netral. Sipat warna sing netral iki nduweni teges warna sing ora cundhuk marang warna liyane lan kurang cetha pangetrape tumrap samubarang.

Perangan kapindo ngenani intensitas adjektifa warna adhedhasar warna dhasar negatif. Sipat warna dhasar negatif iki ateges warna sing dikarepake luwih cetha lan nduweni sipat luwih padhang saka warna dhasar netral.

Perangan katelu iki ngenani intensitas adjektiva warna adhedhasar warna dhasar positif. Sipat warna dhasar positif iki nduweni teges meh padha karo sipat warna dhasar negatif yaiku warna sing dikarepake luwih cetha yaiku nduweni sipat luwih tuwa utawa banget utawa luwih peteng saka warna dhasar netral.

Perangan kapapat ngenani intensitas adjektiva warna adhedhasar warna dhasar superlatip. Sipat warna dhasar superlatip iki nduweni teges sing nyatakake sipat paling saka warna-warna saliyané.

Perangan sing paling pungkasan ngenani intensitas adjektiva warna adhedhasar warna dhasar ekksesif. Sipat warna dhasar ekksesif iki nduweni teges kebangetan utawa kebacut. Sipat iki nuduhake warna sing ora cundhuk karo kekarepan utawa pangirane.

Saka sakabehe perangan iku mau intensitas adjektiva warna nduweni limang perangan yaiku adhedhasar warna dhasar netral, negatif, positif, superlatip, lan ekksesif neng ngendi saben perangan nduweni makna sing beda siji karo liyané manut panganggone.

Pamrayoga

Panliten sing saemper karo irah-irahan skripsi Intensitas Adjektiva Warna sajroné Basa Jawa iki isih jarang sing ngliti. Intensitas adjektiva iki sejatine akeh jinise, nanging dicitake mung dijlenrehake sakabab wae yaiku ngenani warna. Panliten iki isih adoh saka sampurna, jalaran winatese kawruhe paneliti lan kahanan-kahanan tartamtu sing njalari paneliti ora bisa luwes anggene ngolah. Pamrayogane kanggo pamaca yen nduweni rasa ngliti bab iki bisa nyoba njlenrehake luwih jangkép ngenani bab intensitas adjektiva warna adhedhasar makna leksikal lan gramatikale..

KAPUSTAKAN

- Arifin, Samsul dkk.1990.*Tipe-Tipe Semantik Adjektiva dalam Bahasa Jawa*.Jakarta: Departemen Pendidikan dan Kebudayaan.
- Chaer, Abdul. 2009. *Pengantar Semantik Bahasa Indonesia*. Cetakan II. Jakarta: PT Rineka Cipta.
- Kridalaksana, Harimurti. 2008. *Kamus Linguistik*. Jakarta: PT. Gramedia Pustaka Utama.
- Mulyana, Slamet. 1964. *Semantik (Ilmu Makna)*. Jakarta: Penerbit Jembatan.
- Parera, Jos Daniel. 1991. *Sintaksis*. Edisi Kedua. Jakarta: PT. Gramedia Pustaka Utama
- Pateda, Mansoer, 1989. *Semantik Leksikal*. Flores: Nusa Indah
- Poedjosoedarmo, Soepomo dkk. 1979. *Morfologi Bahasa Jawa*. Jakarta: Pusat Pembinaan dan Pengembangan Bahasa.
- Poerwadarminta, W.J.S., 1939. *Baow Sastra Jawa*. Batavia:JB. Wolters' Uitgevers Matschappij NV
- Purwaningtyas, Dyah. 2012. *Medan Makna Ranah Warna dalam Bahasa Indonesia*. Jakarta: Sastra Indonesia UI.
- Rusidy, dkk.1985.*Kosa Kata Bahasa Jawa*.Jakarta: Pusat Pembinaan dan Pengembangan Bahasa.

- Siswantoro. 2005. *Metode Penelitian Sastra Analisis Psikologi*. Surakarta: Muhammadiyah University Press.
- Sudaryanto. 2015. *Metode dan Aneka Teknik Analisis Bahasa: Pengantar Penelitian Wahana Kebudayaan secara Linguistik*. Yogyakarta: Sanata Dharma University Press.
- Suwandi, Sarwiji. 2008. *Semantik Pengantar Kajian Makna*, Yogyakarta: Media Perkasa
- Ullman, Steephen. 1997. (diadopsi oleh Sumarsono). *Pengantar Semantik*. Yogyakarta: Pustaka Pelajar.
- Verhaar, J.W.M. 1996. *Asas-asas Linguistik Umum*. Asas-Yogyakarta: Gajah Mada University Press.

